

Aarhus Kunstarkiv

En diskussion

Jochen Rochholz 2016

TANKER TIL ET KUNSTARKIV

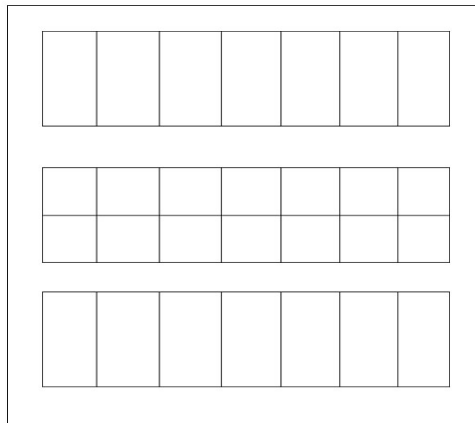
For nylig læste jeg i det tyske kunstitidsskrift [Monopol](#) ([Berlin College Career](#)) en artikel om et seminar på Universität der Künste i Berlin, som beskæftiger sig med kunstnerarven. Det handler bl.a. om, hvordan man forbereder, organiserer og tilrettelægger arven efter en kunstner, samler eller kunsthandler. Seminaret, over 3 dage, (fra torsdag d- 23/06 til lørdag d- 25/06 2016) søger at belyse problemet fra mange forskellige synsvinkler og har som udgangspunkt den opfattelse, at man allerede på et meget tidligt tidspunkt i en kunstners karriere skal give det en tanke. Program: Universität der Künste Berlin: [Berlin Career Collage](#)

Problemerne for arvingerne og for den sags skyld også for kunstnerne selv kan være meget store og belastende. Om man allerede i studietiden skal tænke over det ved jeg ikke, men artiklen fik mig til at huske, at vi omkring 2010 på foranledning af Ulla Diedrichsen i en lille gruppe med Ulla, Erik Winkler (desværre er han død nu), Torben Brandi, tidligere kulturrådmand og mig søgte at udvikle forskellige ideer om emnet kunstnerarv og kunstlager.

Problemerne opstår for det meste hen ad vejen, når lagerret vokser, og vi fortsætter med at producere.

Kernetanken var en slags kunstens Box-it, en lagerhal, centralt beliggende, opdelt i celler af 10 og 20 m² og tilgængeligt 24 timer i døgnet. Pladsen, på livstid + 20 år, skulle tilbydes som legat efter ansøgning. Efter dette tidspunkt ville det stå frit for administratorerne enten at destruere eller på anden vis skaffe sig af med tingene eller sørge for bevarelse. Vi tænkte her på kunstnere med tilknytning til Aarhus. Herigenem ville man også sikre byen en samling af lokale kunstnere, dvs. en kulturarv. Vi tænkte ikke meget over organisationsformen dengang men startede med en henvendelse til kommunen. Det lykkedes os ikke at vinde gehør eller at indlede en dialog. Ikke så mærkeligt måske, hvem lader sig frivilligt sætte en lus i pelsen. Vores arbejde gik i stå.

MODEL 1

BOX it for kunst

Samtidig med vores diskussioner stødte jeg på to steder i Tyskland, hvor lignende ideer var under udvikling.

Dels i Braunweiler, i nærheden af Köln <http://www.kunstfonds.de/kuenstlernachlasse.html> vor man var ved at indrette "Archiv für Künstlernachlässe der Stiftung Kunstfonds" i et nedlagt kloster,

Dels i Bonn, hvor man grundlagde "Stiftung Rheinisches Archiv für Künstlernachlässe" <http://www.rak-bonn.de/>

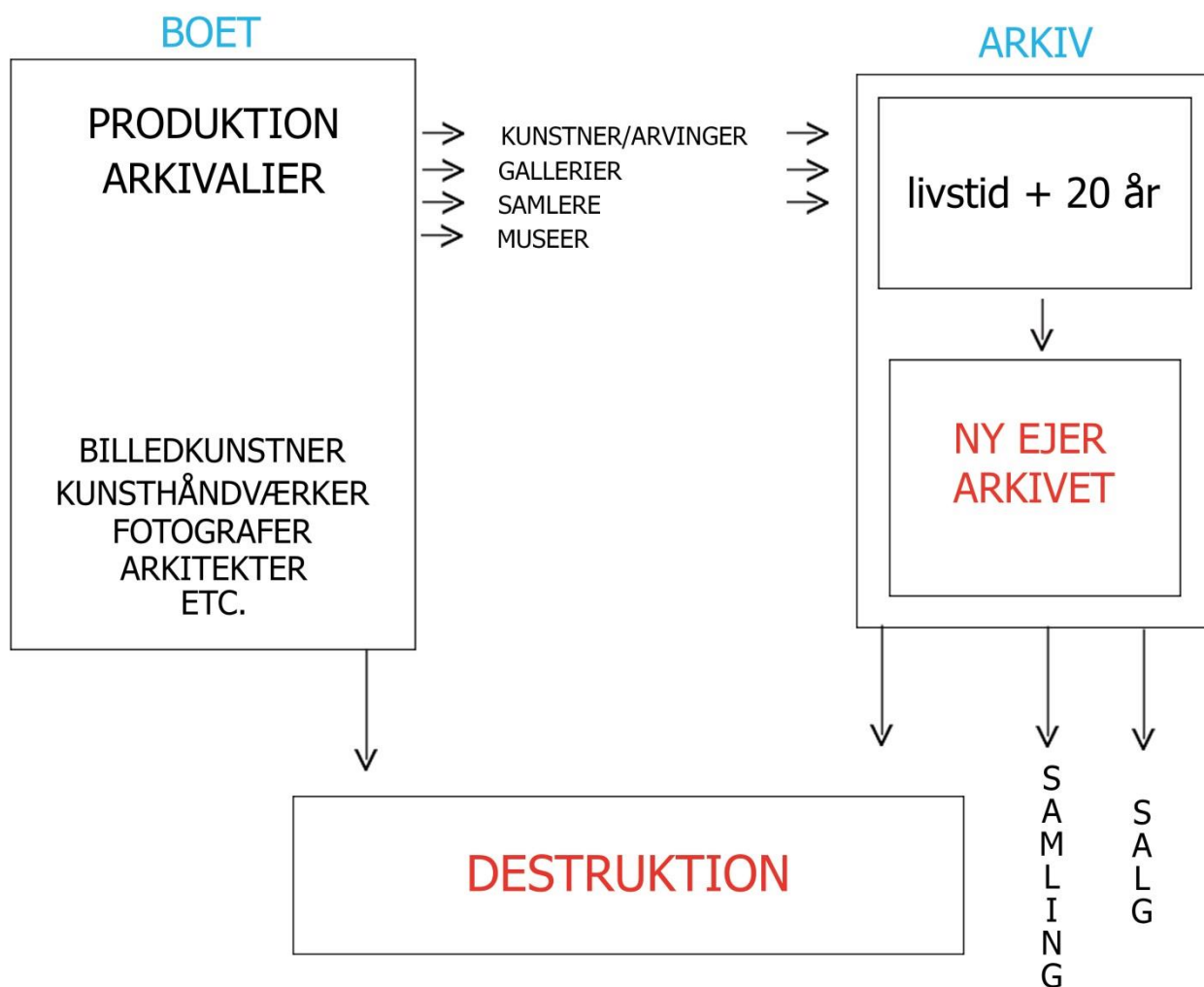
Man har her i modsætning til Brauweiler, som sigter nationalt, begrænset sig til kunstnere fra Rhinlandet, og man samler af pladshensyn udelukkende todimensionale arkivalier.

Begyndelsen bestod af 2 eller 3 kunstneres værker, og denne spæde start til trods afholder man i april en konference om emnet på europæisk plan under titlen:

"EUROPEAN HERITAGE – ARTISTS` LEGACIES AS CULTURAL TREASURE

Det sker i erkendelse af, at der i løbet af de sidste 10 år har udviklet sig en bevægelse til bevarelse af den lokale og regionale kunst. Formålet er også at give denne kunst en vis opmærksomhed i modsætning til museernes mere og mere internationale og globale orientering. Museerne har desuden heller ikke kapacitet, økonomisk og pladsmæssig eller interesse i at beskæftige sig med det lokale, regionale.

Læsningen af den indledende artikel om kunstnerarven fik mig til at beskæftige mig med problemet igen, og det førte til en skitse, hvor jeg prøver at anskueliggøre problemet og skabe et grundlag for en diskussion. En diskussion som jeg mener passende ville kunne finde sted i Aarhus Billedkunstcenters regi. <http://aabkc.dk/>

Boet

Når jeg skriver boet, mener jeg ikke bare dødsboet men hele den ophobning af værker og arkivalier, som allerede i livstid efterhånden fylder godt op i et værksted, og som sommetider virker blokerende for den videre produktion. De færreste har midlerne til at efterlade et fyldt atelier og fortsætte et nyt sted.

Leje af rene lagerrum er meget kostbart og overstiger som oftest vores økonomiske formåen.

Den nemmeste løsning ville være, at kunstneren hvert år tømmer huset, kører det hele på lossepladsen og fortsætter. Glæden, optagetheden af processen, måtte være

tilstrækkelig. Desværre falder det for de fleste af os - og her mener jeg ikke bare kunstnere, men også kunsthåndværkere, fotografer, arkitekter og lignende- ikke let at skille sig af med det, vi har brugt ikke bare penge men i endnu højere grad tid og kræfter på at frembringe, og som fylder meget i vores og vores familiers liv. Erkendelsen af at det hele kun har en fremtid på lossepladsen er bitter og svær at bære. Det gælder også for de pårørende, som bliver belastet med en stillingtagen:

Hvad gør vi med det?

Hvordan vælger man ud?

Hvad kunne være af betydning på længere sigt?

Hvordan og hvor opbevarer vi?

Hvilke arkivalier, dagbøger, regnskaber, postkort, breve og fotografier, hvad er interessant at bevare?

Historien fortæller, at mange ting blev enten reddet i sidste øjeblik eller også forsvandt de, når familierne eller arvingene ikke længere magtede at opbevare tingene, bortset måske fra nogle få effekter som rummer en personlig betydning.

Nogle gange lykkes det at gøre et museum interesseret, men det er undtagelsen.

Nogle kunstnere bliver efter deres død repræsenteret af et galleri.

Lidt kan måske afsættes til nogle samlere, som så giver problemet videre til deres arvinger.

Resten forbliver i familien, hvis den ellers er der, og her forsvinder værkerne langsomt.

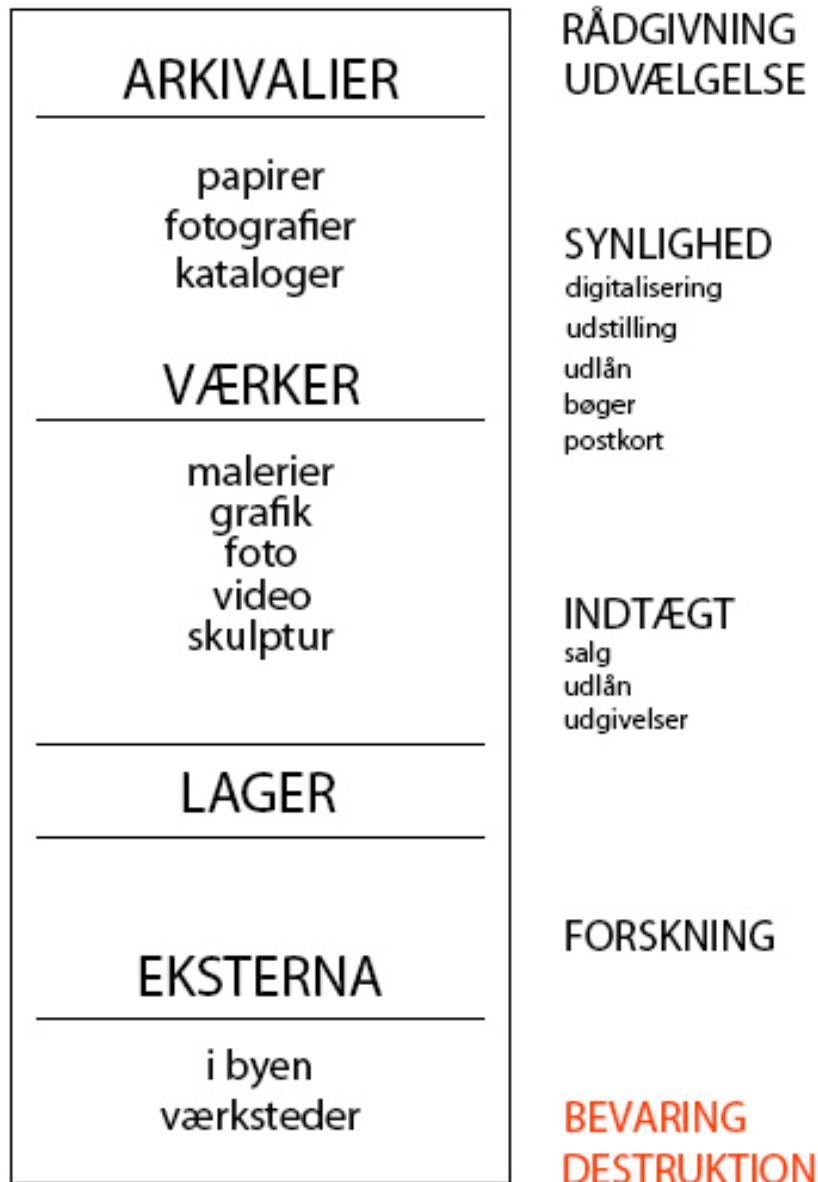
Dermed forsvinder også en stor del af vores erindring og kulturarv samt vores lokale historie. Jeg tænker her på de besværligheder, som kommunen havde med en passende håndtering af Janus la Cour, og hvad med alle de andre kunstnere, som har præget og kommer til at præge kulturlivet i vores region? Og hvad med den uønskede kunst som forvitrer og svinder hen på diverse oplagringspladser og i mørke kældre, og som ingen tilsyneladende har nærmere viden om.

Disse overvejelser førte mig fra Model 1, BOX IT for Kunst, til tanken om et arkiv. En tanke, som jeg fandt ud af, har haft stor fremgang i Tyskland især i de sidste 10 år, og som manifesterede sig i et stort symposium den 12. december 2015 i Berlin under titlen "Anlass: Nachlass" hvor man beskæftigede sig med kunstnernes arv. **(Se note)** Samtidig udgav det tyske billedkunstnerforbund: [BBK](#) et kompendium under samme titel som rummer en mængde informationer til problemet. At emnet efterhånden har en vis vægt kommer til udtryk i at Monika Grütters, kulturstatsministeren, i sin tale ved åbningen af symposiet understregede at det er i almenhedens interesse at bevare og beskytte kunstnerboet som en del af vores kulturelle arv.

ARKIVET

MODEL 2 ARKIV

I modsætning til MODEL 1 som udelukkende rummede en lagerfunktion, beskriver MODEL 2 et arkiv, som varetager mange forskellige funktioner, og som forhåbentlig lader sig kombinere med MODEL 1, lagerrummet. I modsætning til museerne ville et arkiv, som jeg prøver at beskrive, ikke skulle opfylde museumslovens bestemmelser om bevaring. Hvis der skabes det rette juridiske grundlag, og der kan opnås enighed, er arkivet berettiget til at destruere værker, sælge værker eller på anden vis skille sig af med værkerne. Et arkiv som fungerer udelukkende som et lagerrum risikerer at udvikle sig til et mausoleum, men min tanke er at sikre forsat synlighed af værkerne og en dynamik til arkivet.

De tyske modeller skelner klart imellem nationale, lokale og regionale indsamlingsstrategier. Mit anliggende er udelukkende et regionalt, lokalt orienteret sted, som tager udgangspunkt i de kunstnere, som har eller har haft en tilknytning til området. Opgaven bliver ellers for stor, og hvad der forekommer mig interessant, er, at den tyske undersøgelse viser et klart større politisk og befolkningsmæssigt engagement i de mere lokalt orienterede tiltag.

Grafikken: **Arkivet, Model 2 ARKIV** skal læses som en fremstilling af, hvad stedet ville kunne rumme. I rammen på venstre side prøver jeg at beskrive det eventuelle indhold i dette arkiv, mens kolonnen i højere side prøver at beskrive de aktiviteter, jeg forestiller mig knyttet til stedet.

En væsentlig funktion er desuden udvælgelse og rådgivning.

Rådgivning er nok det første skridt ved en henvendelse til arkivet. Eftersom ikke alt kan bevares og ikke alle kunstneres værker kan være af interesse, ville en delvis upartisk rådgivning muligvis være en bedre hjælp end en henvendelse til auktionsholdere og/eller en marskandiser. De kan tidsnok komme på banen.

I rådgivningen ville man også kunne finde hjælp til at afklare spørgsmål som: "Hvordan ser et velorganiseret bo ud, eller hvordan udformer man et værkfortegnelse? "

Her forestiller jeg mig en jury, et bedømmelsesudvalg, sammensat af forskellige grupper (kunstnere, kunsthistorikere, samlere og gallerister), som skal træffe et valg og en vurdering samtidig med, at man kan rådgive med henblik på de videre skridt som f.eks. skattespørgsmål, ophavsret osv. Måske kan man hjælpe med at etablere kontakter til anden side. Nogle gange kan det være interessant at bevare tingene på stedet, måske kan et helt værksted være af særlig interesse. Brancusi havde jo også sine vanskeligheder med byen Paris. Steder som måske bevares men administreres af arkivet. Det er for mig væsentligt, at udvælgelsen udelukkende skal tage stilling til værkets kvalitet og ikke vælges ud fra "professionelle" tilhørsforhold. Det er for mig væsentligt, at udvælgelsen udelukkende sker på baggrund af værkernes betydning og kvalitet. Det er uvæsentligt, om ophavsmanden/kvinden kan defineres som kunstner efter Billedkunststyrelsens regler, eller han/hun er medlem af diverse organisationer.

Det er langt fra givet, at der er kapacitet til at sikre mere end måske 10% af hele værket, og måske er man som kunstner nødt til selv at udvælge de 20 mest betydningsfulde værker, inden man evt. destruerer resten. Bevaringsdiskussionen er lang og rummer mange forskellige holdninger, og det er ikke kun værkerne, som er af interesse men også en del andre effekter, **arkivalier** (se rammen)

Den gamle by indsamler f.eks. nogle kunstværker på grund af deres motiver, her primært Aarhus, kunstmuseet AROS indsamler af hensyn til sin samling, men i kunstar-kivet vil vi kunne sikre sten til en lokal kulturhistorisk identitet. En opgave man nok ikke kan pålægge andre.

Kendetegnet for de tyske arkiver, som jeg har studeret, er, at man lægger vægt på en digitalisering og et sted som det nye i Potsdam, Mobiler-Nachlass-Service c/o Private Künstlernachlässe im Land Brandenburg e.V., www.private-kuenstlernachlaesse-brandenburg.de Her sigter de primært på en digitaliseret registrering, som arvingerne selv gennemfører på stedet med fagkyndig hjælp. Stedet har udviklet diverse værktøjer, som sikrer en indsamling af data, der er kompatible med de eksisterende museale systemer. Tilgang har man kun ved hjælp af password. Derudover sigter man på at bevare et minimum af originale værker.

En digital registrering ved optagelsen af værkerne og alle nødvendige data er nødvendig for at sikre en efterfølgende størst mulig anvendelighed. Dette kan den enkelte kunstner eller arving ikke altid klare selv, og her kan man få den hjælp, som man har brug for.

SYNLIGHED

Er imidlertid ikke bare en digitalisering af værkerne. Det kan rumme alt fra udlån, udstillinger, udgivelser af bøger, foredrag og rundvisninger, og hvis forholdene muliggør det, salg af enkelte værker, overdragelse af værker (salg) til museer, hvis de på et senere tidspunkt viser interesse. Her vil jeg gerne indskyde en bemærkning af Werner Schaub, som i forordet til Anlass: Nachlass beskriver kunsten som dynamisk proces, der kan føre til, at kunstnere, kun lidt agtet i deres levetid, pludselig bliver meget efterspurgt. Store værkgrupper ville ikke findes i dag, hvis ikke private interesserede havde opbevaret dem. Dette fører til

INDTÆGT

For at drive stedet er det nødvendigt at finde diverse indtægter. En fuldstændig offentlig finansiering er nok ikke mulig. Derfor er det nødvendigt at sikre sig retten til indtægter ved optagelsen af værkerne i arkivet. Dette må være et aftalestof, som kræver mange overvejelser og juridisk bistand.

FORSKNING

En korrekt udført digital registrering af alle i arkivet opbevarede genstande ville kunne hjælpe forskningen i den regionale kunsthistorie. Viden forsvinder hurtigt.

BEVARING/DESTRUKTION

Er hjørnesteenene i institutionen ARKIVET.

Jeg kunne forestille mig, at man ved en kombination af ren lagerfunktion efter model 1 (levetid + 20 år) og arkiv kunne overdrage beslutningen om destruktion til arkivet, når de 20 år er gået og arvingerne ikke har hentet værkerne eller allerede har overdraget til arkivet.

Jeg ved ikke, hvilken organisationsform vil være bedst, forening eller Fond/Foundation. Dette kræver juridisk vejledning, da der sikkert er en masse skattemæssige spørgsmål. Er lagerplads tildelt på legatbasis f.eks. skattepligtig? Det ser ud til, at en stor grad af frivillighed er nødvendig, da der sikkert ikke vil være penge til løn. Samtidig tyder de tyske beretninger på, at det borgerlige engagement, som førhen fandt sin plads i kunstforeningerne, her kan finde et nyt virke.

Derfor forekommer det mig nødvendigt at involvere mange partnere og ikke kun kunstnere i diskussionen.

Store dele af mine informationer har jeg fundet i kompendiet "Anlass: Nachlass", der blev til på baggrund af et stort researcharbejde af BBK, Bundesverband Bildender Künstlerinnen und Künstler(www.bbk-bundesverband.de) det tyske modstykke til BKF. Det kan stadig købes via amazon.de

Eksempler, som jeg vil anbefale, er:

Hamburg, Forum für Künstlernachlässe e.V

Prof. Dr. Gora Jain, Sootbörn 22, 22453 Hamburg <http://www.kuenstlernachlasse.de/> her er man interesseret i at dele viden.

Saarlouis, Institut für aktuelle Kunst im Saarland

Choisyring 10, 66740 Saarlouis

www.institut-aktuelle-kunst.de

www.kunstlexikon-saar.de

www.kuenstlerlexikon-saar.de

Instituttet er en del af kunstakademiet i Saarbrücken og har udviklet sig siden 1993. Desuden rummer det et arkiv for kunst i Saarlandet.

Stiftung Rheinisches Archiv für Künstlernachlässe

Floßweg 55, 53179 Bonn

www.rak-bonn.de

Et af de første arkiver og nu, i april 2016, medarrangør af den store europæiske konference. Programmet kan ses på deres hjemmeside. Også her er man interesseret i samarbejde og rådgivning.

Mobiler-Nachlass-Service

c/o Private Künstlernachlässe im Land Brandenburg e.V, Postfach 60091, 14409 Potsdam

www.private-kuenstlernachlaesse-brandenburg.de

For at skaffe sig et indtryk af det store arkiv er det en god ide at se på:

Følgende arkiver, stiftelser i Tyskland, der kunne være af interesse:

Udover mange statistiske oplysninger og juridiske betragtninger finder man også en oversigt over de eksisterende institutioner og deres organisationsform. I en kort gengivelse kan man dele hele spektret op i 4 grupper.

1. Monolitiske arkiver, museer over enkelte kunstnere, tit finansieret enten af kunstneren selv eller sponsorer.
2. Museer som overtager hele oeuvre, sjældent og henvendelser er ikke altid velsete, da museerne frygter at det kan skabe præcedens.
3. De store arkiver som arbejder på nationalt plan.
4. De lokale initiativer som søger at bevare det lokale og det regionale.

De første tre er, bortset fra Brauweiler, ikke interessant i et århusiansk perspektiv. Brauweiler, Archiv für Künstlernachlässe der Stiftung Kunstfonds, arbejder på nationalt plan, og det bliver drevet af det som svarer til Statens Kunstfond. Det interessante er her, at man søger efter en vis smidighed, det vil sige udstilling, salg, formidling, og ikke bare opbevaring. Stedet kan søges af nulevende kunstnere, som langsomt vil overdrage dele af deres værk uden at opgive ejerskabet helt. Det er interessant at se på indretningen af stedet.

Archiv für Künstlernachlässe

Auf der Insel 1, 50259 Pulheim,

<http://www.kunstfonds.de/kuenstlernachlaesse.html>

Andre store arkiver på niveau med rigsarkivet er:

Archiv der Künste

Akademie der Künste, Pariser Platz 4, 10117 Berlin, www.adk.de

Das Deutsche Kunstarchiv im Germanischen Nationalmuseum

Kornmarkt 1, 90402 Nürnberg, www.gnm.de/dka

Desuden kan man finde en fyldig fortegnelse af adresser og links i "Anlass/Nachlass.

Om vi kan realisere et arkiv her i byen Aarhus afhænger efter min mening af, om den indledende diskussion afspejler en interesse fra mange sider. Kun en indbinding af mange partnere vil kunne muliggøre stedet.

I mine vildeste fantasier har jeg en drøm om et sted, udformet som en skulpturel bygning fyldt med celler ved indsejlingen til havnen i den nye bydel. Det kunne være et vartegn for byen i stil med et nyt Aleksandriabibliotek.